

הרב משה ליב הכהן הלבפשט

פרשת ויצא

אמת

"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" (מיכה ז, כ).

יעקב אבינו הסמל של אמת, נושא הדגל של אמת, כמו שאברהם הוא הסמל של חסד, נושא הדגל של חסד. הנביא מיכה מדגיש לנו שיעקב אבינו הוא נושא הדגל של מידת האמת.

רבינו בחיי (בראשית כב, א) מתאר את גדלותו של אברהם אבינו במידת החסד ברוחניות וגם במידת החסד בגשמיות. חסד ברוחניות - אברהם סיפר בשבחיו של מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ופרסם אלוהותו ויחודו בעולם, לפי שאנשי דורו היו נותנים הנהגת העולם אל הכוכבים והמזלות, והוא היה מדריכם בדרך האמת, ומודיעם המנהיג היחיד שהוא אל עולם... חסד בגשמיות - פיזר נתן לאביונים בשביל אהבת ה' יתברך, שהיה בעל אכסניא ופתחו פתוח לכל עובר ושב. וכן אמרו במדרש, ארבעה פתחים היו לו לביתו של אברהם, והיו לארבע רוחות העולם, וכל מי שנכנס בפתח זה יוצא בפתח אחר, כדי שלא יתבייש מפני עוברי דרכים. וכן נרמז בכתוב "ויטע אש"ל בבאר שבע". ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, אכילה שכיבה לוויה. ולא עוד אלא שהיה מחזר אחריהם ורץ לקראתם, שנאמר "וירץ לקראתם". ועליו אמר הכתוב (משלי יא, כד) "יש מפזר ונוסף עוד". ואין ספק כי היה נותן את כל הון ביתו באהבת ה' יתברך.

והנה אם נתבונן במהלך חייו של יעקב אבינו, ונחפש את גדלותו במידת האמת, שהוא סמלה ונושא דגלה, נמצא את ההיפך הגמור.. "ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכורך, עשיתי כאשר דברת אלי, קום נא שבה ואכלה מציד, בעבור תברכני נפשך", "ויאמר אתה זה בני עשו, ויאמר אני" (בראשית כז, יט, כד), יעקב מצטייר כאן כאחד האנשים הראשונים שהתורה מספרת לנו

מפורשות שהוא משקר לאביו, וכי זה הוא סמל האמת??? זה הוא נושא הדגל של האמת??? יעקב אבינו ממשיך במסע חייו, הולך בפקודת אמו בדרכו אל לְבָן דודו חרנה, עובד אצל לבן שנים רבות עד שזוכה לשאת את לאה ואת רחל, ומקים את ביתו הגדול עם השבטים שנולדים בזה אחר זה. "ויאמר מה אתן לך, ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה, אם תעשה לי הדבר הזה, אשובה ארעה צאנך אשמר. אעבר בכל צאנך היום הסר משם כל שה נקוד וטלוא וכל שה חום בכשבים וטלוא ונקוד בעזים והיה שכרי. ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון, ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר על המקלות. ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאנה הצאן לשתות לנוכח הצאן ויחמנה בבואן לשתות.. ותלדנה הצאן עקודים נקודים וטלואים.. ויפרץ האיש מאד מאד, ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים" (בראשית ל. לא-מג). יעקב מסכם עם לבן שהוא יסיר מהעדרים כל שה נקוד וטלוא, ורק אלו שיוולדו כך באופן טבעי יקבל הוא בשכרו, מיד אחרי שלבן מסתלק מהשטח, ויקח לו יעקב מקל לבנה ויפצל פצלות, יעקב אבינו פועל בשיטות מיוחדות כדי לגרום שהצאן תלדנה בדיוק את מה שהוא צריך לקבל בשכרו. וכי כך נוהג סמל האמת, נושא הדגל של האמת? מגיע לסיכום עסקי ברור, ומיד לאחר מכן פועל במחשכים בשיטות שאינן מתיישבות עם רוח ההסכם? הרי ברור שלבן לעולם לא היה מסכים לכך לו היה מודע לשיטות הפעולה של יעקב! הלא גם אם נמצא סיבות המיישבות את הנהגתו של יעקב בלקיחת הברכות מעשו ובהסכמים העסקיים עם לבן, וכי זה הוא הסמל של אמת? אותו מוצא לנכון הנביא מיכה להציג כנושא הדגל של מידת האמת? הרי זה תמוה ביותר!!!

שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות א, ב). ובסוף הפרק (אבות א, יח): רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח, טז) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. לכאורה נראה שיש כאן מחלוקת, אבל הרי לא מסתבר שרבן שמעון בן גמליאל שהיה בסוף תקופת המשנה, האחרון לפני

שסידרו את המשנה, יבוא ויחלוק על שמעון הצדיק שהיה משיירי כנסת הגדולה שעליהם אנו נשענים, על ידי העמדת סתם משנה נגד היסוד של הקבלה שלנו. אלא שעלינו לשים לב שבתחילת הפרק כתוב "על שלשה דברים העולם עומד", ובסוף הפרק כתוב "על שלשה דברים העולם קיים", אם כן, התירוץ הוא ש"עומד" פירושו שבשעת בריאת העולם העמידוהו על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, אבל העולם "קיים" פירושו בחיים, בחיי היום יום, הקיום של העולם צריך להיות אמת, דין ושלוש. ובאמת דין ושלוש יכולים להסתדר ביניהם, אבל אמת ושלוש, יש מקרים שאינם יכולים להסתדר ביניהם, ולכן אנו מוצאים (יבמות סה:;) שמותר לשנות מפני השלוש, הרי שיש לנו קונפליקט בין אמת לשלוש, שהרי אם מותר לשנות מפני השלוש, זה כבר לא אמת, כך נראה לכאורה, ומצינו (בראשית רבה ח, ה) שבשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם התגלע ויכוח, האמת והשלוש אמרו על אדם הראשון, אל יברא, והחסד והצדק אמרו יברא, מה עשה הקדוש ברוך הוא, השליך אמת ארצה. נשאלת השאלה מה קרה לשלוש, הרי גם הוא צעק אל יברא, היה הקדוש ברוך הוא יכול להשליך גם אותו ארצה? ובאמת, מה הפירוש בזה שהוא השליך את האמת ארצה, שהוא זרק את האמת ואינו חפץ בה יותר? הרי הקדוש ברוך הוא מצא לנכון לבנות את העולם עם אמת, שלום, חסד וצדק, אם כך, הרי שהעולם בלעדיהם אינו עולם, אלא חייבים לומר פירוש אחר, שהקדוש ברוך הוא זרק את האמת לעולם שלנו, כדי ללמדנו שאמת לא צריכה להיות אבסולוטית אלא אמת פירושה לעשות את הדבר הנכון, עשיית מה שצריך לעשות, זו אמת, כשנאמר שמותר לשנות מפני השלוש, פירושו, שהאמת אומרת שעכשיו צריך לשנות. "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" אצלנו הסמל של חסד הוא אברהם והסמל של אמת הוא יעקב, ובכל זאת אנו מוצאים שיעקב הוא הראשון ששינה באופן רשמי "אנוכי עשו בכורך", והסיבה היא כי כך פסקה לו אמו, ואם אמו פוסקת כך הרי שזו היא האמת (רבי יעקב קמנצקי זצ"ל מתוך דיסק על פרקי אבות בתרגום מידיש).

על פי רעיון זה של רבי יעקב קמנצקי זצ"ל אפשר להסביר גם את המשך מהלך חייו של יעקב אבינו. הגמרא (מגילה יג:) שואלת על

הפסוק "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" (בראשית כט, יב) וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא? אלא אמר לה התנשאי לי? אמרה לו כן, אבל אבא רמאי הוא, ולא תוכל לו. אמר לה אחיו אני ברמאות, אמרה לו וכי מותר לצדיקים לנהוג ברמאות? אמר לה כן, "עם נבר תתבר ועם עקש תתפל" (תהלים יח, כז). יעקב אבינו אמר לרחל כבר בתחילת הדרך, שבמקרה של רמאי כמו אביה לבן, דעת התורה היא שיש לנהוג מולו ברמאות, אין דרך אחרת, ואם כך מצווה התורה, הרי שאין זו רמאות אלא זו אמת! לבן היתל בו והחליף את משכורתו עשרת מונים (בראשית לא, ז), הדרך היחידה להתמודד איתו היא על ידי עורמה, על ידי רמאות נגדית, על ידי מקל לבנה עם פצלות בשקתות המים, ודרך זו היא האמת, כי כך מורה התורה להתמודד מול אדם כלבן הרמאי.

תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, אמרו להן בית שמאי לבית הלל, הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרים לה כלה נאה וחסודה? והתורה אמרה (שמות כג, ז) "מדבר שקר תרחק". אמרו להם בית הלל לבית שמאי, לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר ישבחנו בעיניו! מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות (כתובות טז:יז).

יש מחלוקת חריפה בין בית שמאי לבית הלל, לדעת בית שמאי על האמת להיות אבסולוטית, ואם הכלה חיגרת או סומא, הרי זה שקר לומר עליה שהיא נאה וחסודה, בית הלל משיבים לעומתם מהפרקטיקה של החיים, אם אדם לוקח מקח רע מהשוק הרי שהדבר הנכון לעשות הוא לשבח את המקח בעיניו, ולכן צריך תמיד להלל ולשבח את הכלה בעיני החתן "כלה נאה וחסודה", ואם זה הוא הדבר הנכון לעשות, הרי שזו היא האמת. וכך אכן מכריעים חכמים הלכה למעשה "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות", כאשר אדם מעורב עם הבריות הוא מבין ללבו, מבין את רגשותיו ויודע מה צריך לומר, ואיך צריך לומר, כדי לתת לו הרגשה טובה, גם אם הדברים אינם תמיד אמת אבסולוטית, כי זו היא האמת על פי תורתנו הקדושה.